

Дослідження й застосування лікарських рослин і фітозасобів для профілактики та лікування різних захворювань є важливим завданням охорони здоров'я. Особливе значення фітотерапія та фітопрофілактика мають для дітей і підлітків

Фітотерапія для дітей і підлітків

— Обґрунтоване використання лікарських рослин і препаратів із них сприяє швидшому виведенню з організму, який ще розвивається, токсичних речовин і метаболітів, стабілізації мембран клітин багатьох життєво важливих органів, зміцненню імунізаційних сил, значному зниженню алергізації, — говорить Володимир Головін, доцент кафедри фармакогнозії, фармакології і ботаніки Запорізького державного медичного університету.

Широка терапевтична дія, багатий хімічний склад препаратів із рослин, мінімальні побічні ефекти не залишилися поза увагою педіатрів. На початковій стадії захворювання в дітей рослинні ліки можуть виявитися більш доцільними засобами лікування через їхню легку дію і нешкідливість. У розпал захворювання вони важливі для підтримки захисних сил організму, посилення ефективності інших ліків чи зменшення їхньої побічної дії. При реабілітації дітей і підлітків із хронічною патологією рослинні засоби залишаються незамінними під час підтримуючої терапії.

Важливе значення для організму дитини чи підлітка має використання рослинних засобів, зокрема, для відпочинку, загартовування, косметичного догляду за тілом. Ясна річ, для науково обґрунтованого і раціонального застосування рослинних засобів педіатрам і працівникам аптек необхідно знати про наявність і кількість активних речовин, а також фармакологічні властивості лікарських рослин, що входять до складу засобу.

Багатогранність дії лікарських рослинних препаратів розширює показання для їх використання в педіатричній практиці. Науково обґрунтовані магістральні прописи на лікарські форми з фітопрепаратами свідчать про індивідуальний і всебічний підхід до кожного пацієнта,

Багатогранність дії лікарських рослинних препаратів розширює показання для їх використання в педіатричній практиці

проведення прицільної патогенетичної й етіологічної терапії дитини чи підлітка. Серед рослинних лікарських форм широко використовуються рецептури різноманітних настоїв, відварів, соків, екстрактів, сиропів із рослинної сировини, а також приготованих на їх основі пероральних, назальних, стоматологічних, дерматологічних, ректальних та інших засобів.

Аналіз літературних джерел і досвід народної медицини дозволяють звернути увагу на те, що ймовірна частота ускладнень у дітей при лікуванні лікарськими рослинами не перевищує 0,3–0,5%. Описані в літературі випадки ускладнень при застосуванні фітотерапії пов'язують із нераціональним використанням препаратів із сильнодіючих і отруйних рослин. Застосування таких фітозасобів у дитячій практиці обмежують або чітко контролюють призначення.

Разом із тим, самолікування дітей і підлітків лікарськими фітопрепаратами є неприпустимим. Як правило, при цьому можуть виникати порушення функцій нирок, печінки, шлунково-кишкового тракту, трапляються навіть отруєння. Головна небезпека самолікування полягає в тому, що в період оманливого полегшення деяких проявів хвороби під впливом нераціонального вживання фітопрепаратів можуть розви-

Ефірні олії проявляють бактерицидну, антисептичну і протизапальну дію, мають виражені косметичні та дерматологічні переваги. Застосування їх в аромакосметичних засобах забезпечує, окрім зберігання антимікробної стабільності, широкий спектр біологічної дії

ватися і поглиблюватися патологічні процеси. Ось чому призначати фітопрепарати дитині чи підлітку повинен лікар, ознайомлений з основами і принципами фітотерапії, після ретельного обстеження та встановлення діагнозу. Необхідний також лікувальний контроль за проведенням фітотерапевтичних процедур щодо оцінки їх ефективності та реакції дитячого організму.

ДЛЯ НІЖНОЇ ДИТЯЧОЇ ШКІРИ

Нині асортимент багатьох аптек тішить відвідувачів різноманітними товарами для дітей: підгузками, іграшками, предметами догляду, дитячим харчуванням. Не останнє місце в уподобаннях батьків посідає і дитяча косметика. Тому провізор повинен допомогти правильно її підібрати.

Фіто- й аромакосметичні засоби передусім призначаються для захисту ніжної шкіри малюків, попередження поприлості, усунення подразнення. Також фіто- й аромакосметика застосовується для безпечного очищення, зволоження та живлення шкіри у підлітків.

Шкіра немовлят і дітей раннього віку відрізняється від шкіри дорослих. У ранньому дитинстві товщина різних шарів шкіри в 1,5–2,5 рази тонша, ніж у дорослих. Роговий шар крихкий, легко пошкоджується. Дерма багатша на клітинні елементи і недиференційовані клітини сполучної тканини, колагенові пучки її тонші.

У дітей кількість волосся, сальних і потових залоз на одиницю площі у 5–7 разів більша, ніж у дорослих. Сальні залози в новонароджених великі, вони посилено функціонують. Зменшення розмірів сальних залоз і зниження їхньої функції починаються після першого року життя дитини, через що і знижується захисна функція шкіри. Як і в дорослих, шкіра в дітей і підлітків тісно пов'язана зі всіма органами і системами: судинами, центральною і вегетативною нервовою системою, внутрішніми органами, обмінними та імунними процесами в організмі.

Усі функції, які виконує шкіра, життєво важливі для організму дитини. Бар'єрна функція реалізується в захисті від шкідливого впливу навколишнього середовища, виявляє опірність механічним впливам, проникненню мікроорганізмів тощо. Чутливість шкіри визначається наявністю різноманітних рецепторів, які забезпечують взаємодію організму із зовнішнім світом.

Шкірний покрив дитини виконує також активну дихальну функцію — становить до 5–7% від газообміну організму в дітей віком до 3–4 років. Процеси терморегуляції у малят відбуваються через шкіру шляхом теплопровідності, сечовипускання і випаровування поту.

Резорбційна (всмоктувальна) і екскреторна (видільна) функції шкіри мають особливе значення для дитячої косметології, визначаючи види косметичних засобів, концентрацію фітопрепаратів та інших біологічно активних речовин.

Шкіра дітей бере найактивнішу участь в обмінних процесах організму. У ній відбуваються водно-сольовий, вуглеводний, білково-жировий, вітамінний та інші види обмінних процесів, а ще низка біохімічних процесів.

Дитяча шкіра дуже чутливо реагує на зовнішні подразники. Тому догляд, очищення, живлення, стимуляція кровообігу та покращення регуляції функцій шкіри є дуже важливими.

АЩО У ТЮБИКУ?

Будь-який фіто- чи аромакосметичний засіб, окрім різноманітних фітопрепаратів, складається з основи-носія, емульгуючих, згущувальних компонентів, може містити консервуючі добавки, ароматизатори і барвники.

Основами-носіями для фітопрепаратів у косметичних засобах для дітей є водні, гліцеринові, пропіленгліколеві чи змішані (водно-спирто-гліцеринові) розчинники, олії, жири, воски, високомолекулярні жирні спирти, смоли і природні бальзами. Рідше основами-носіями можуть бути нафтопродукти — вазелін, парафін, церезин.

Розчинники — важливий компонент косметичних засобів. Вони зазвичай розчиняють більшість фітопрепаратів та інших біологічно активних речовин. Багато з них здатні знижувати температуру замерзання і мають консервуючі властивості (гліцерин, пропіленгліколь та їх похідні).

Серед олійок у дитячій косметології найпопулярніші — мигдальна, персикова, абрикосова, кукурудзяна, оливкова, виноградна, соєва, кокосова. Масло какао вважається традиційною основою для багатьох засобів фітокосметики, використовується для пом'якшення і згущування у препаратах для сухої шкіри.

Для підвищення стабільності природних жирів і олій до них додають антиоксиданти, застосовують гідрогенізовані жири — салома, а також синтетичні олії. Як антиоксиданти в дитячій косметології знайшли застосування лимонна, аскорбінова кислоти, токоферолі, каротиноїди, деякі ефірні олії, біофлавоноїди.

Воски тваринного, рослинного чи синтетичного походження забезпечують необхідну концентрацію, підвищують термостабільність косметичних засобів. Бджолиний віск сприяє утворенню плівки на поверхні шкіри, запобігає її висиханню. Віск лаванди, шавлії, троянди вирізняється бактеріостатичною дією, підвищує термостабільність дитячих кремів.

Ланолін — продукт поєднання гліцеридів жирних кислот з одноатомними спиртами (наприклад, холестерином), після спеціальної обробки і фракціонування входить до складу багатьох фіто- і аромакосметичних засобів.

Кріолан — рідка фракція, терлан — тверда фракція ланоліну, вони ефективно пом'якшують шкіру, сприяють її регенерації, усувають лущення.

Для зниження солюбілізуючого ефекту низки емульгаторів на поліпептидні компоненти шкіри до складу косметичних мазей, кремів, гелів часто вводять природні поліпептиди — колаген, желатин, еластин, яєчний білок. Ці речовини забезпечують і підтримують захисну і вологоутримуючу функцію ніжної шкіри дитини.

У дитячих косметичних засобах дозволено використання лише деяких консервантів, зокрема, парабенів. Як правило, використовують перші чотири гомологи — метилетил-пропіл-бутилпарабени.

Ефірні олії проявляють бактерицидну, антисептичну і протизапальну дію, мають виражені косметичні та дерматологічні переваги. Застосування їх в аромакосметичних засобах забезпечує, окрім збереження антимікробної стабільності, широкий спектр біологічної дії. Так, олія лаванди дезінфікує й очищає шкіру обличчя, заспокоює шкірний покрив, надає свіжості. Ефірна олія м'яти підвищує захисні функції епідермісу, активізує місцевий імунітет шкіри, усуває запальні реакції, охолоджує.

Усі ефірні олії є висококонцентрованими природними біорегуляторами, тому в засобах для дітей вони повинні бути в помірній кількості.

Ароматизатори використовуються в дитячій косметології вкрай рідко, за винятком ефірних олій у серіях для підлітків — так звана естетична аромафітокосметика. Як барвники у кремах використовують пігментні засоби — окиси титану, цинку, заліза й органічні барвники з рослинної сировини — хлорофіл, каротини, на-

туральні барвники з винограду темних сортів, буряку, ягід бузини, чорниць.

Використання фітопрепаратів у косметичних засобах для дітей ґрунтується на принципі оптимальних поєднань фітонцидів, фітогормонів, органічних кислот, вітамінів, білків, жирів, макро- і мікроелементів та інших біологічно активних речовин, які містяться в лікарських рослинах. Поліфункціональність компонентів рослинної сировини зумовлює її синергічний ефект — фітопрепарати характеризуються протизапальною, регенеруючою, зволожувальною дією, стимулюють біохімічні процеси, тонізують і живлять шкіру.

Так, фітостерини, вітамін В1, мінеральні солі, які містяться в препаратах із ромашки, регенерують шкіру, усувають запалення, сприяють регуляції водно-сольового балансу. Витяжки з трави звіробою мають протизапальну, в'язучу, антисептичну, спазмолітичну дію, стимулюють відновлення епідермісу шкіри. Екстракти з трави люцерна сприяють покращенню мікроциркуляції в тканинах і органах, стабілізують обмінні процеси у шкірі. Соку і водній витяжці з листя подорожника притаманні протизапальні, протимікробні, ранозагоювальні, вологозберігаючі властивості.

Як біоактивні добавки до фітозасобів додають соки не тільки зі свіжих рослин, але й плодів (абрикосовий, грейпфрутовий, огірковий, морквяний, буряковий, томатний, яблучний), з огляду на те, що вони багаті на вітаміни, амінокислоти, сахариди, мінеральні солі, мікроелементи.

Усі відомі фіто- та аромакосметичні засоби для дітей і підлітків поділяють на три групи:

- гігієнічні — для підтримання у здоровому стані шкіри, волосся, порожнини рота;
- лікувально-профілактичні — для усунення деяких дефектів шкіри, волосся, зубів;
- декоративні — використовують для приховування недоліків або для підкреслення переваг зовнішності.

Лариса Дедишина